

AGNIESZKA MALICKA

ORCID: 0000-0003-1722-7300

Uniwersytet Wrocławski

*100 JAHRE VERFASSUNG. 77 STIMMEN ZUM
JUBILÄUM DES ÖSTERREICHISCHEN BUNDES-
VERFASSUNGSGESETZES (B-VG). EIN LESEBUCH*, RED.
P. HILPOLD, M. MATZKA, W. HÄMMERLE, FACULTAS,
WIEN 2020, 243 SS.

100 Jahre Verfassung zostało wydane w grudniu 2020 roku w Wiedniu nakładem uniwersyteckiego wydawnictwa Facultas. Redaktorami publikacji są Peter Hilpold, profesor prawa, Manfred Matzka, były doradca w urzędzie kanclerskim, oraz Walter Hämmerle, redaktor naczelny „Wiener Zeitung”. Książka stanowi zbiór esejów i krótkich opracowań dotyczących zarówno genezy austriackiej Konstytucji oraz jej poszczególnych regulacji, jak i krytycznych uwag co do obowiązujących rozwiązań prawnych z sugestiami ewentualnych ich zmian w przyszłości. Omawiana publikacja jest jednym z wielu opracowań wydanych w Austrii z okazji stulecia Konstytucji, ale wyróżnia się zróżnicowanym doбором autorów oraz formą. Autorami tekstów są zarówno osobistości z austriackiej sceny politycznej, między innymi urzędujący Prezydent Federalny, Alexander Van der Bellen, obecni i byli ministrowie rządu federalnego Austrii, posłowie do Rady Narodowej Austrii i Parlamentu Europejskiego, jak również profesorowie prawa — przede wszystkim z wiodących austriackich uniwersytetów, ale także z Niemiec, Włoch czy Szwajcarii — oraz sędziowie, w tym prezesi działających w Austrii trybunałów i sądów. Łącznie w książce zebrano teksty 66 autorów.

Nie jest to ani typowe naukowe opracowanie prawnicze czy podręcznik prawa konstytucyjnego, ani obszerne „dzieło ku czci”. Nietypowa forma wynika z faktu, że początek książki dała seria trzynastu artykułów opublikowanych na łamach Gazety Wiedeńskiej („Wiener Zeitung”) z okazji setnej rocznicy uchwalenia Konstytucji i projekt ten był kontynuowany także przez kolejnych autorów. Podkreślić należy, że prosta i krótka forma nie ograniczyła w żadnym stopniu merytorycznej wartości książki.

Całość opracowania podzielona została na piętnaście tematycznych części. W pierwszej głos zabrali urzędujący Prezydent Federalny, Alexander Van der Bellen, oraz Prezes Austriackiego Trybunału Konstytucyjnego, Christoph Grabenwarter, który odniósł się nie tylko do historii i trwałości Konstytucji, ale także do stuletniej historii Trybunału Konstytucyjnego i jego roli w utrwalaniu demokratycznego państwa prawa. Kolejny segment tekstów to „głosy rządu federalnego”. Swoje spostrzeżenia dotyczące praktycznych aspektów stosowania norm konstytucyjnych przedstawiły Karoline Edstadler — Federalna Minister ds. UE i Konstytucji, Alma Zadic — Federalna Minister Sprawiedliwości, oraz Margarete Schramböck — Federalna Minister ds. Cyfryzacji i Gospodarki. Kolejna część poświęcona została historii i genezie austriackiej Konstytucji. Obecnie obowiązująca Konstytucja Austrii, a właściwie Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii (*Bundesverfassungsgesetz*), to akt prawny zatytułowany pierwotnie jako „Ustawa z dnia 1 października 1920 r., na mocy której tworzy się Republikę Austrii jako państwo federalne” (*Gesetz vom 1. Oktober 1920, womit die Republik Österreich als Bundesstaat eingerichtet wird*). W swojej skomplikowanej stuletniej historii Konstytucja Austrii była wielokrotnie zmieniana, między innymi w związku z sytuacją polityczną w międzywojennej Europie, przewrotami, które nastąpiły po zakończeniu II wojny światowej, czy w związku z przystąpieniem Austrii do Unii Europejskiej. Zmieniany był także sam tytuł Konstytucji: oficjalny — używany obecnie — Federalna Ustawa Konstytucyjna został wprowadzony w 1929 roku. Konstytucja Austrii została uchylona na prawie dekadę w 1934 i przywrócona w 1945 roku w brzmieniu z roku 1933. Za jej „ojców” uznawani są Hans Kelsen, Georg Froehlich i Adolf Merkel. W wielu prezentowanych głosach autorzy odwołują się do idei, które przyświecały twórcom austriackiej Konstytucji.

Przez wzgląd na tytuł — „Piękno Konstytucji” — kolejną część można by uznać za kontrowersyjną. Jednak jej autorzy nie zajmują się rzeczywistym pięknem i estetycznymi walorami najważniejszego austriackiego aktu prawnego, a raczej jego strukturą. Konstytucja Austrii ze swoimi 151 artykułami uważana jest za dość obszerną regulację ustroju państwa i praw podstawowych, a dodać należy, że jej istotnym uzupełnieniem jest kolejne 60 federalnych ustaw konstytucyjnych. Należy pamiętać, że w przypadku Austrii mamy do czynienia z państwem federalnym, w którym każdy z dziewięciu landów ma swoją konstytucję.

Autorzy kolejnej części odnieśli się do określonych w Konstytucji zasad stanowiących podstawę demokracji, między innymi do zasad prawa wyborczego, społeczeństwa obywatelskiego czy zasady pluralizmu. Kontynuację rozważań o demokracji stanowi kolejna, dosyć obszerna w porównaniu z innymi, część dotycząca zasad państwa prawa, a więc między innymi zasady trójpodziału władz, ochrony prawnej obywateli przed zbytnią ingerencją władzy, roli sądownictwa oraz sądowej kontroli prawa. Kolejne, nieco mniej obszerne, działy to głosy dotyczące republikańskiego ustroju państwa, zasady federalizmu oraz zasady neutralności Austrii. W kolejnej części autorzy odnieśli się do wzajemnych relacji prawa

austriackiego i prawa UE, a także do znaczenia członkostwa Austrii w UE dla zwykłego obywatela w jego codziennym życiu i aktywności zawodowej. Kolejne fragmenty zostały poświęcone tematyce praw człowieka, praw podstawowych oraz zasadzie równouprawnienia i zasadzie wolności mediów. Dwie ostatnie części mają nieco inny charakter od wcześniej omawianych. Przedostatnia prezentuje na przykład refleksję prawnoporównawczą. Konstytucja Austrii i przyjęte w niej rozwiązania oraz zasady prawne porównane zostały z konstytucją niemiecką — zarówno Konstytucją Weimarską, jak i obowiązująca obecnie Ustawą Zasadniczą, a także z konstytucją szwajcarską.

Omawiana pozycja nie ma, jak można by sądzić o książce upamiętniającej setną rocznicę uchwalenia konstytucji, charakteru pochwalnego. Publikację zamykają uwagi krytyczne i sugestie reform na przyszłość. Jest to konstruktywna krytyka wyrażona przez ekspertów, oparta na ich doświadczeniach w stosowaniu norm konstytucyjnych. Autorzy odnoszą się między innymi do konieczności przeprowadzenia zmian w zakresie funkcjonowania sądownictwa czy zmian w katalogu praw podstawowych. Całość zamyka głos niezmiernie dziś aktualny i ważny — o ochronie klimatu. Autorka przedstawia stopniowe wprowadzanie politycznych i prawnych instrumentów ochrony środowiska i — przywołując orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka — podkreśla, że jest ona zobowiązaniem państwa wobec obywateli.

100 Jahre Verfassung to niewątpliwie ciekawa i godna polecenia pozycja dla wszystkich, którzy interesują się raczej mało popularnym i mało znanym w Polsce austriackim prawem konstytucyjnym. Autorzy dotknęli w niej aktualnych problemów austriackiego prawa konstytucyjnego z punktu widzenia polityki, prawa, ekonomii, a także socjologii i historii. Forma krótkich opracowań dotyczących najistotniejszych regulacji konstytucyjnych wraz z merytorycznymi uwagami sformułowanymi przez na co dzień realizujących je autorów może stanowić świetny wstęp do lektury bardziej skomplikowanych opracowań naukowych. Książka może się także okazać doskonałym punktem wyjścia dla rozważań prawoporównawczych. Ze względu na to, że publikacja ukazała się w Austrii w języku niemieckim, krąg jej odbiorców w Polsce będzie, niestety, znacznie ograniczony.